

Analysis and Feasibility Study of Ethnic and Indigenous Elements in Designing Appropriate Clothing Patterns for Primary School Students

Shahrbano Dehroyeh¹

Maryam Hafezian²

Zahra Hasani³

Received: 16/12/2024

Accepted: 10/3/2025

Introduction

Education plays a crucial role in shaping both individual and societal development. As a result, schools are expected to provide a dynamic and nurturing environment that fosters students' talents. Achieving these educational goals requires school administration to embrace decentralized, participatory, and flexible decision-making approaches that create an engaging learning space for administrators, teachers, and students (Rezaei Kalantari et al., 2011). One aspect of school life that has sparked debate is the use of uniforms. While many schools enforce uniformity in students' attire, opinions differ on its impact. Psychologists argue that uniform colors can have both positive and negative effects on students. Additionally, school administrators often impose dress codes based on cultural traditions and personal preferences, sometimes disregarding the psychological effects of color choices (Rajaei, 2018).

Beyond dress codes, education plays a vital role in shaping national identity. A strong national identity emerges when students internalize societal norms, values, and cultural symbols, leading to social cohesion (Hansenne & Bianchi, 2009). The education system must therefore instill national identity by integrating relevant cultural elements into learning environments (Ansari, 2013). In Iran, recent educational reforms have emphasized the need for transformation, addressing the limitations of the existing system to better align with national, cultural, and societal needs. This led to the approval of the Fundamental Transformation Document in Education in 2011 (Mirmohammadi, 2004). Given this context, this study explores

1. Assistant Professor, Department of Psychology, Adib Mazandaran Higher Education Institute, Sari, Iran. Email: fateme.dehroye@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Adib Mazandaran Higher Education Institute, Sari, Iran (Corresponding Author). Email: ma.hafez@yahoo.com

3. M.A. Graduate in Educational Management, Bojnord Branch, Islamic Azad University, Bojnord, Iran. Email: manage1376@gmail.com

COPYRIGHTS

© 2023 by the authors. Published by the General Office of Islamic Culture and Direction southern Khorasan. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

the role of ethnic and indigenous elements in shaping school uniform standards for elementary students. It seeks to answer the question:

- What ethnic and indigenous elements should be considered in developing appropriate clothing patterns for elementary school students?

Method

This study employed a mixed-methods approach, combining qualitative and quantitative research techniques. In the first phase, qualitative content analysis was conducted using thematic analysis and semi-structured interviews to explore the research questions. Thematic analysis involved reducing, categorizing, summarizing, and reconstructing interview data to extract key concepts. A total of 23 interviews were conducted with administrators, teachers, parents, and education experts. The findings identified seven main components related to ethnic and indigenous elements in developing clothing standards for elementary school students. In the second phase, a quantitative survey was conducted among elementary school teachers and principals in Bojnourd. From a total population of 260 individuals, 165 participants were selected using non-probability sampling based on the Krejcie and Morgan (1972) table. Data collection was carried out using a researcher-designed questionnaire consisting of 36 questions across seven key dimensions: ethnic and local customs, cultural heritage, education and advertising, manner of dressing, fashion competition and design, laws and regulations and incentive programs. To ensure validity, the questionnaire underwent content validation by field experts. Reliability was assessed by distributing 30 pilot questionnaires, and after achieving a Cronbach's alpha coefficient of 0.86, the questionnaire was deemed reliable and subsequently administered to the full sample. Data analysis was conducted using SPSS 24 software.

Findings and Conclusion

This research identified ethnic and indigenous influences in the development of suitable clothing patterns for elementary school students. The findings from the first question indicated that incorporating ethnic and local customs and traditions is effective in creating appropriate clothing standards and patterns for elementary school students. This conclusion aligns with the research results of Habibzadeh et al. (2015), Mir Taheri and Salehi (2015), Rezaei Kalantari et al. (2011), Talebi (2008), Saffarheidari et al. (2010), Shamshiri (2008), Shiri (2006), Kim (2004), Gelisli & Kazykhankyzy (2019), Parmenter (1999), and Siriwardena (2002). The findings from the second question showed that utilizing cultural heritage plays a significant role in developing appropriate clothing standards and patterns for elementary school students. The results of the third question indicated that education and advertising are effective tools in shaping suitable clothing standards and patterns. The fourth question revealed that the way people dress does not have a significant impact on the development of clothing standards for elementary school students. The fifth question demonstrated that competition and fashion design do not influence the development of appropriate clothing patterns for elementary school students. The findings from

the sixth question revealed that laws and regulations contribute to the development of appropriate clothing standards for elementary school students. Finally, the results of the seventh question indicated that incentive programs are ineffective in developing appropriate clothing standards and patterns for elementary school students.

It is essential for the education system to gain a proper understanding of the characteristics, issues, dimensions, and strengths of ethnic cultures in order to adjust the goals, structure, materials, and content of the educational system accordingly. Therefore, integrating ethnic cultural values into curricula provides students with an opportunity to recognize and appreciate these valuable cultural aspects.

Keywords: Ethnic And Local Elements, Clothing Patterns, School Uniform Standards, Elementary Students

References

- Abedi Jafari, H., Taslimi, M. S., Faghihi, A., Sheikhzadeh, M. (2011). Tahlīl-e mazmūn va shabakeh-ye mazmūnhā: Raveshi-e sādeh va kār-mād barā-ye tabeīn-e algūhā-ye mojūd dar dādeh-hā-ye keifi. [Content analysis and thematic networks: A simple and effective method for explaining patterns in qualitative data]. *Strategic Management Thought*, 5(2), 151-198 [In Persian].
- Ansari, M. (2004). Nasīonalizm: nazariyeh, idīolūjī, tārikh. [Nationalism: theory, ideology, history] (Written by D. Smith Anthony, 1939). Iranian Civilization (Affiliated with the National Studies Institute) [In Persian].
- Asgarian, M. (2006). Jāygāh-e farhang-e qomī dar tarbiyat-e shahrvandi. [The role of ethnic culture in citizenship education]. *Educational Innovations*, 5(3), 133-162 [In Persian].
- Fadjukoff, P., Pulkkinen, L., & Kokko, K. (2005). Identity processes in adulthood: Diverging domains. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 5(1), 1-20. https://doi.org/10.1207/s1532706xid0501_1
- Faraji, M. (2022). Ranghā va tā'sīrāt-e dārmanīshān (Neveshteh-ye pauline wells, 2006). [Colors and their therapeutic effects (Written by Pauline Wells, 2006)]. Tehran: Leosa Publications [In Persian].
- Gelisli, Y., & Kazykhankyzy, L. (2019). Investigation of students' perceptions of national identity. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences*, 6(1), 451-463.
- Ghasemi Taleb Qashlaghi, M., Metaji, K. (2020). *Tarāhī-ye olgū-ye asar-bakhshī-ye sīstam-e modīrīyat-e keifīat jāme dar tarāhī-ye lebas-e form-e madāres* [Designing an effective model for total quality management system in designing school uniform patterns]. The First International Conference on Challenges and Solutions in Industrial Engineering, Management, and Accounting, Sari. <https://civilica.com/doc/1045927> [In Persian].
- Ghasempour Moghadam, H. (2013). *Chālshhā-ye amūzesh- va parvaresh-e chandfarhangī dar nezām-e barnameh rīzī-ye darsī-ye Irān* [Challenges of multicultural education in Iran's curriculum system]. National Conference on Multicultural Education, Urmia. <https://civilica.com/doc/270660> [In Persian].
- Habibzadeh, A., Ghorbani, S., Mousavi Afzal, S. A., Moradi Najafabadi, Z. (2015). Ta'sīr-e tahsīlāt-e dāneshgāhī dar doreh-ye kārshenāsī bar hovīyat-e melli-ye dāneshjūyān-e dokhtar-e Dāneshgāh-e Qom. [The impact of university education on the national identity of female students at Qom University]. *Culture in Islamic University*, 5(2), 221-242 [In Persian].
- Hansenne, M., Bianchi, J. (2009); Emotional intelligence and personality in major depression: Trait versus state effects. *Psychiatry Res*, 166 (1), 63-68.
- Hegel, G. W. F. (1991). *Elements of the philosophy of right* (H. B. Nisbet, Trans.; A. W. Wood, Ed.). Cambridge University Press.
- Khanifar, H., Zarvandi, N. (2010). Pazhooheshī-ye kīfī: Rahyāftī now dar motāle'āt-e modīrīyat. [Qualitative research: A new approach in management studies]. *Rahbord*, 19(54), 243-256 [In Persian].

- Kim, H. J. (2004). National identity in Korean curriculum. *Canadian Social Studies*, 38(3), 74-89.
- Lewis, H. L. (2003). Differences in ego identity among college students across age, ethnicity, and gender. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 3(2), 159-189. <https://doi.org/10.1207/S1532706XID030205>
- Lotf Abadi, H. (2006). Āmūzesh-e shahrvandi melli va jāhanī hamrāh ba tahkīm-e hovīyat va nezām-e arzeshī dar dāneshjūyān. [National and Global Citizenship Education Along with Strengthening Identity and Value Systems in Students]. *Educational Innovations*, 5(17), 11-44 [In Persian].
- Mir Mohammadi, D. (2004). Seir-e tahavol va takvīn-e hovīyat-e melli dar Irān. [The evolution and formation of national identity in Iran]. *Discourses on National Identity*, Publisher: Iranian Civilization [In Persian].
- Mirtaheri, Z., Salehi, K. (2015). *Tahlīl-e edrāk va tajrobeh-ye zīsteh-ye dāneshamūzān-e dokhtar dar mored-e pooshāk-e monāsib dar madāres-e motevasete* [Analysis of the perceptions and lived experiences of female students regarding proper attire in secondary schools]. The Second International Conference on Behavioral Sciences and Social Studies. <https://civilica.com/doc/521898> [In Persian].
- Mirzaei, T. (2025). Nashnāshenāsi-ye Poshāk dar She'r-e Ibn Hossām Khousafī ba Takīyeh bar Nazariyy-e Pierre Giro. [Semiotics of clothing in the poetry of Ibn Hossam Khousfi Based on Pierre Giro's theory]. *Cultural Social Studies of Khorasan*, 18(3), 161-192. doi: 10.22034/fakh.2024.474025.1681 [In Persian].
- Nedafi, M. (2016). *Erā'e-ye olgū-ye matlūb-e lebas barā-ye madāres-e dokhtarān-e ebtedā'i va barrasī-e mīzān-e alāqemandī-ye dānesh-amūzān be rang va form-e lebaseshān va rabt-e an ba mīzān-e yādgīrī va pīshraft-e tāhsīlī-ye anhā* [Providing an ideal clothing model for primary school girls and examining their interest in clothing color and form and its relation to their academic learning and progress]. (Unpublished master's thesis), Science and Culture University, Iran [In Persian].
- Noor al-Khani, A. (2025). Mānaviat dar honar (Nevesteh-ye Wassily Kandinsky, 1912). [Spirituality in art (Written by Wassily Kandinsky, 1912)]. Tehran: Shabahang [In Persian].
- Parmenter, L. (1999). Constructing National Identity in a Changing World: Perspectives in Japanese Education. *British Journal of Sociology of Education*, Vol.20 (4): 453-463.
- Rajaie, F. (2018). Padīdeh-ye jāhānī-shodan, waz'īyat-e basharī va tamaddon-e etlā'ātī. [The phenomenon of globalization, human status, and the information civilization]. (Trans., A. Azarang). Tehran: Agah Publications [In Persian].
- Rezaei Kalantari, M., Hassanzadeh, R., Mousavi Jafari Kallaei, S. M. (2011). Tā'sīr-e mo'allefāt-e amūzesh va parvarish dar sheklgīrī-ye hovīyat-e melli-ye dānesh-amūzān. [The impact of educational components on the formation of national identity in students]. *Quarterly Journal of Educational Leadership and Management*, 5(3), 51-66 [In Persian].

- Rezaian, A., Taqizadeh, E. (2007). Barasī-e tā'sīr-e sīstam-e fannāwarī-ye etlā'āt bar erā'e khadamāt-e matlūb dar sāzmān-e kītābkhānehā, mūzeh-hā va markaz-e asnād-e astān-e quds-e razavī. [Investigation of the impact of information technology systems on delivering quality services in the library, museum, and document center of the Astan Quds Razavi]. *Quarterly Journal of Librarianship and Information Science*, 40(4), 1-17 [In Persian].
- Safarheydari, H., Salehi Omran, I., Rezaei Farimani, M. (2010). Barasī-ye mīzān-e ashnā'ī va alāqemandī-ye dāneshjūyān-e motavaset-e nesbat be farhang-e būmī dar ostān-e māzandarān. [Investigation of secondary school students' familiarity and interest in indigenous culture in Mazandaran province]. *Cultural Studies and Communications*, 6(20), 199-223 [In Persian].
- Safiyari, N., Davoodi Rokanabadi, A., Zarei Zadeh, F. (2013). Borsī-ye Tatbīqī-ye Rūyānshnāsī-ye Form va Rang ba Ahdaf-e Āmūzeshī dar Tarāhī-ye Lābas-e Dānesh-Āmūzān-e Ebtedā'ī. [A comparative study of psychology of form and color with educational goals in designing primary school students' uniforms]. *Shideman Journal*, (2), 12-19 [In Persian].
- Sajadi, S. M. (2005). Jahānī-shodan va payāmadhā-ye chālsh-barangīz ān barā-ye ta'lim va tarbīyat. [Globalization and its challenging consequences for education]. *Educational and Psychological Sciences*, 10(4-3), 113-128 [In Persian].
- Sarafizadeh, A., Alipour, S. (2009). Barrasī-e tā'sīr-e be kār-gīrī-ye otomāsīyon-e edārī bar bahrevārī-ye manābe' ensani. [Investigating the effect of using administrative automation on human resource productivity]. *Development and Transformation Management*, 1(3), 17-24 [In Persian].
- Sari Al-Qalam, M. (2004). *Metodolojī-ye fahm hovīyat melli* [A methodology of understanding national identity]. Tehran: Iranian Civilization Publications [In Persian].
- Shamshiri, B. (2008). *Daramadī bar hovīyat-e melli* [Introduction to national identity]. Tehran: Navid [In Persian].
- Shiri, B. (2006). Estrāṭijī-ye fannāvarī-ye etlā'āt va ertebātāt va rows'e-ye eqtesādī. [Information and communication technology strategy and economic development]. *Tadbir Monthly*, 172, Shahrivar [In Persian].
- Siriwardena, R. (2002) *National Identity, Content of Education and Ethnic Perception*, Retrieved 2009/5/2.
- Talebi, S. (2016). *Tahav'ol-e hovīyat-e dānesh-amūzān-e dokhtar-e doreh-ye ebtedā'ī va rāhnamā'ī* [Transformation of identity in female students of primary and middle school levels]. (Unpublished master's thesis), Tarbiat Modares University, Iran [In Persian].
- Yaseri Nasab, H., & Ghasemi, A. R. (2015). *Barrasi-ye ta'sir-e fanavari-ye etelaat bar ruy-e bahrevari-ye sakhtarha va farayandha dar bank-e kosar ostān-e khuzestan* [Examining the impact of information technology on the productivity of structures and processes in Kosar Bank, Khuzestan Province]. Second International Conference on Management in the 21st Century, Tehran. Retrieved from <https://civilica.com/doc/425912>

Abedini Chamgordani, S., & Niknejadi, F. (2022). Barresi naghsh-e mianji moghabele zoji va tafahom va hamahangi fekri dar ertebat beine jazebehaye zanashoi va keifiyat-e zanashoi. [Examining the mediating role of couple coping and intellectual harmony in the relationship between marital attraction and marital quality]. *Rooyesh*, 10(12), 73-84. [In Persian]

مقاله‌ی علمی - پژوهشی

تحلیل و امکان‌سنجی عناصر قومی و بومی در تدوین الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی

شهربانو دهرویه^۱ مریم حافظیان^۲ زهرا حسنی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۰

مشاهده‌ی مقاله‌ی منتشر شده: دوره‌ی ۱۹، شماره‌ی ۱

http://www.farhangekhorasan.ir/article_217014.html

چکیده

در بسیاری از محیط‌ها، خصوصاً محیط‌های آموزشی و مدارس، توجه به آراستگی‌های ظاهری و نحوه‌ی پوشش از عوامل مهم در نشاط‌آفرینی به شمار می‌آید. با دقت در پوشاک دانش‌آموزان در مناطق مختلف ایران - با توجه به تنوع قومی - می‌توان رد پای فرهنگ بومی هر منطقه را در نوع نقش‌پذیری الگو و رنگ پوشاک دانش‌آموزان مشاهده کرد؛ براین اساس در این پژوهش، تأثیر عناصر قومی و بومی در شکل ظاهری پوشاک دانش‌آموزان از نظر الگو و رنگ‌پذیری منطقه‌ای مورد بررسی قرار گرفته و برای این منظور از محتوای تحلیل مضمون استفاده شده است. روش پژوهش، در بخش اول، تحلیل مضمون است که با مصاحبه از ۲۳ نفر انجام شد و، در بخش دوم، از نوع کمی است. جامعه‌ی آماری، در بخش دوم، شامل کلیه‌ی معلمان و مدیران مقطع ابتدایی شهر بجنورد به تعداد ۲۶۰ نفر است که از این تعداد ۱۶۷ نفر به عنوان حجم نمونه و به روش

۱. استادیار گروه روانشناسی، موسسه آموزش عالی ادیب مازندران، ساری، ایران fateme.dehroye@gmail.com

۲. استادیار گروه علوم تربیتی، موسسه آموزش عالی ادیب مازندران، ساری، ایران (نویسنده مسئول) ma.hafez@yahoo.com

۳. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران manage1376@gmail.com

COPYRIGHTS

2023 by the authors. Published by the General Office of Islamic Culture and Direction southern Khorasan. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

غیراحتمالی در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده، پرسش‌نامه‌ی محقق‌ساخته‌ی ۳۶ سؤالی است. بعد از تأیید روایی محتوایی پرسش‌نامه توسط خبرگان، سنجش اعتبار پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مقدار ۰/۸۶ محاسبه شد. جهت تحلیل سؤالات از نرم افزار SPSS²⁴ استفاده گردید. نتایج در بخش تحلیل مضمون نشان‌دهنده‌ی هفت مؤلفه‌ی اصلی شامل مؤلفه‌های آداب و رسوم قومی و محلی، میراث فرهنگی، آموزش و تبلیغ، نحوه‌ی پوشش مردمی، رقابت و طراحی مد، برنامه‌های تشویقی و قوانین و مقررات بود و نتایج در بخش کمی نشان داد که از بین مؤلفه‌های شناسایی‌شده، آداب و رسوم قومی و محلی، میراث فرهنگی، آموزش و تبلیغ و قوانین و مقررات در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی بیشترین تأثیرگذاری را دارا هستند.

واژه‌های کلیدی: عناصر قومی و بومی، استانداردهای الگوهای لباس و پوشش، دانش‌آموزان مقطع ابتدایی، بجنورد.

مقدمه

اهمیت و نقش آموزش و پرورش در بهسازی و توسعه‌ی زندگی فردی و اجتماعی موجب شده است که جامعه و اولیای دانش‌آموزان انتظار داشته باشند که مدرسه محیطی رشددهنده، پویا و زمینه‌ساز برای پرورش استعدادهای بالقوه فرزندان آنان باشد. تحقق اهداف متعالی آموزش و پرورش و لزوم توجه به روحیات و ویژگی‌های نسل جوان، تفاوت‌های ناشی از شرایط جغرافیایی و محیطی و محدودیت منابع و امکانات ایجاب می‌کند که اداره‌ی امور مدارس مبتنی بر افزایش قدرت تصمیم‌گیری، استقلال نسبی، انعطاف‌پذیری و روش‌های غیرمتمرکز و مشارکت‌جویانه باشد تا بتواند فضای عمومی مدرسه را پویا، پرنشاط و فعال نموده و توانمندی‌ها و خلاقیت‌های مدیران، معلمان و دانش‌آموزان را به خوبی شکوفا و متجلی سازد (رضایی کلانتری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۸). چند سالی است که دانش‌آموزان با هر لباسی نمی‌توانند وارد مدرسه شوند و در بسیاری از مدارس لباس‌های فرم با رنگ‌های یکسان استفاده می‌شود؛ در حالی که این موضوع موافقان و مخالفانی دارد. از دیدگاه روان‌شناسان متعدد این یکسانی رنگ می‌تواند برای دانش‌آموزان هم مفید و هم مضر باشد. ضمن اینکه اعمال سلیقه‌ی مسئولان برخی مدارس،

فرهنگ‌ها، سنت‌ها و باورهای خاص در انتخاب رنگ لباس دانش آموزان، بدون توجه به روان‌شناسی رنگ، مشکلاتی را در این زمینه به وجود می‌آورد (رجایی، ۱۳۹۷: ۱۰).

نظام تعلیم و تربیت در هر جامعه‌ای وظایف عديده‌ای دارد که یکی از آن‌ها تلاش در جهت تحقق و تقویت هویت ملی است. تحقق بخشیدن به چنین هویتی موجب می‌شود که دانش آموزان متناسب و هماهنگ با هنجارهای حاکم بر جامعه تربیت شوند؛ لازمی این امر پذیرفتن اهداف مورد نظر جامعه از سوی یکایک اعضای آن است و این مسئله زمانی محقق می‌شود که انسجام اجتماعی در جامعه مشهود باشد و علاوه بر آن، همگونی اجتماعی بر اعمال و رفتار آحاد جامعه حاکم باشد (Hansenne & Bianchi, 2009). فراگیری آداب، رسوم، باورها، ارزش‌ها و مناسبات اجتماعی حاکم بر یک جامعه که بیانگر فرآیند اجتماعی شدن است، در کنار آشنایی با سبیل‌های فرهنگی و ملی، مجموعه‌ای هویتی را در فرد پدید می‌آورد که آن را هویت ملی می‌نامند (دی.اسمیت، ۱۳۹۲: ۱۲). با توجه به نقش تعلیم و تربیت در تحقق هویت ملی باید تمهیدات لازم را برای فراهم نمودن مؤلفه‌های مربوط به هویت ملی پدید آورد تا فرد به گونه‌ای پرورش یابد که در آرمان‌خواهی و حرکت به سوی آن با ملت هم‌سو و همگام باشد و ویژگی‌های مربوط به فرهنگ و هویت مربوط به آنان را دارا باشد (رضاییان و تقی زاده، ۱۳۸۶: ۴۴۴). در دهه‌ی اخیر در ایران نیز تأکید فراوانی بر توجه به مسئله‌ی آموزش و پرورش و ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش شده است و رهنمودهای مقام معظم رهبری زمینه را برای ایجاد تحولی بنیادین در نظام آموزش و پرورش براساس الزامات نهادی، هویتی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، معنوی و اقتضائات جامعه‌ی اسلامی ایران فراهم نموده است؛ لذا پس از بررسی‌های فراوان درباره‌ی اهداف، اصول و مبانی نظری آموزش و پرورش در نظام جمهوری اسلامی ایران، سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش در آذرماه ۱۳۹۰ از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب شد (میرمحمدی، ۱۳۸۳: ۱۰). با توجه به اهمیت مطالعه‌ی نقش عناصر قومی و بومی در تدوین الگوی لباس دانش آموزان ابتدایی، این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش اساسی است که کدام یک از عناصر قومی و بومی در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش آموزان دوره ابتدایی شناسایی تأثیرگذار است؟

مبانی نظری تحقیق

پوشاک و هویت ملی

لباس و پوشش، در کنار کارکرد اولیه‌ی خود یعنی پوشش بدن و محافظت در برابر پدیده‌های طبیعی، کارکردهای اجتماعی، هویتی، سیاسی، اقتصادی هم دارد؛ به گونه‌ای که به عنوان یک نشانه، قابل تأمل و ارزیابی است (Fadjukoff & et al., 2005:3). اهمیت پوشش افراد در هر زمان و مکانی به این دلیل است که اعضای جامعه از راه نشانه‌های نمادین جامه‌هایی که برتن دارند، میان خود یک نظام ارتباطی فرهنگی برقرار می‌کنند. رمزگشایی از این نشانه‌ها مستلزم درک رفتارهای اجتماعی و فرهنگی مردم آن گروه و شناخت نظام‌های دینی - اعتقادی و اعمال جادویی - تابویی و باورهایی است که پوشاک ارزش‌های نمادین خود را از آن‌ها گرفته است. این ارزش‌ها نقش مهم و برجسته‌ای در نگهداشت هویت اجتماعی و فرهنگی و استمرار و تداوم آن در حیات تاریخی نسل‌ها ایفا می‌کنند (میرزایی، ۱۴۰۳: ۱۶۴). یکی از مهم‌ترین ارکان فرهنگی جامعه‌ی ایران، قومیت‌های فرهنگی هستند که از قضا دارای تنوع و تکثر قابل‌توجهی بوده و بخش مهمی از مباحث فرهنگی جامعه را به خود اختصاص می‌دهد. بررسی و مطالعه‌ی فرهنگ‌های قومی با هر رویکردی اعم از تعریف، اهمیت، آثار، ابعاد و اجزاء، بدون مد نظر قرار دادن فرهنگ ملی، بی‌فایده خواهد بود، چرا که این فرهنگ‌ها در دل فرهنگ ملی و جزئی از آن به حساب می‌آیند. فرهنگ‌های قومی که در دل فرهنگ یک ملت قرار دارند، شیوه‌ی زندگی تبار خاصی است که عامل تمایز زندگی قومی از اقوام دیگر شده است. فرهنگ‌های قومی متعدد شیوه‌هایی است که اقوام ایرانی برای زندگی برگزیده‌اند (عسگریان، ۱۳۸۵: ۱۳۵). تیلور (2009) با الهام از هگل (1991) معتقد است هویت فردی از طریق انعکاس هویت دیگران و بازشناسی متقابل صورت می‌گیرد. همچنین در این راستا الگوی مجادله‌ای مردم‌سالاری می‌تواند کمک‌کننده به درک اهمیت تکثرگرایی و وجوب آن باشد (Lewis, 2003: 14). در هر حال تعلیم و تربیت با سیاست اجتماعی، فرهنگ و توسعه‌ی جهانی روبه‌روست؛ همین امر، آموزش و پرورش را نیازمند تغییر و اصلاح می‌کند (سجادی، ۱۳۸۴: ۱۱۷). این اصلاح، همان‌گونه که پیش از این ذکر شد، باید در ابعاد گوناگون آن از جمله سازماندهی نظام‌های آموزشی، چگونگی آموزش و برنامه‌ی درسی، تدوین محتوای آموزش و محیط آموزشی صورت پذیرد. تأکید محققان در این زمینه دو

دلیل عمده دارد: از یک سو یافته‌های تحقیق لطف‌آبادی (۱۳۸۵) نشان داد که آموزش‌های مستقیم و غیرمستقیم دبیرستان‌ها به نوجوانان در موضوع جهانی شدن موفقیتی نداشته است و به نظر دانش‌آموزان این آموزش‌ها نتوانسته نگرش فعال و معقولی را در مورد جهانی شدن برای آن‌ها ایجاد کند و آموزش مناسبی در قبال آن ارائه نشده است و حتی در نقشی معکوس و در بستر فرهنگی و اجتماعی موجود به پذیرش جهانی شدن منجر نشده است. از سوی دیگر صاحب‌نظران معتقدند که به طور کلی مسائل فرهنگی باید از پایه مد نظر قرار گیرد و روی ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی از کودکی تأکید گردد و اموری که در آینده قرار است هدف اصلی باشد، از پایه روی آن‌ها کار شود. در حقیقت انعکاس عناصر عمومی فرهنگ بایستی در دوره‌های ابتدایی آموزش عمومی بیشتر باشد و هر چه آموزش ادامه پیدا می‌کند بایستی جنبه‌ی تخصصی و حرفه‌ای آن بارزتر شود. بنابراین در مرحله‌ی اول برنامه‌های درسی بایستی بر تربیت عمومی (یعنی پرورش و گسترش امور و رفتارهایی که در بین تمام مردم یک جامعه عمومیت دارد) در میان فراگیران تأکید نماید (حبیب زاده و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۲۳). عسگریان (۱۳۸۵) معتقد است اگر تعلیم و تربیت گذرگاه جامعه‌پذیری باشد، باید این راه را از طریق به کارگیری فرهنگ‌های قومی در برنامه‌های آموزش و پرورش هموار کرد. تربیت عمدی یا آموزش رسمی آغاز حرکت به جامعه‌پذیری است؛ بنابراین اجازه‌ی ورود به جامعه همچون لحاظ کردن فرهنگ قومی و فرهنگ‌های اقوام در برنامه‌های تربیتی پذیرش تقویت ملی را برای فرد ممکن می‌سازد. دستیابی به چنین هویتی نیازمند تقویت ارزش‌های فرهنگ قومی است. بدین‌سان قوم‌مداری تضعیف و اقوام‌مداری جایگزین آن می‌شود. تعلیم و تربیت رسمی رسالت دارد که از طریق کنارگذاشتن تبعیض‌های فرهنگی، یعنی به کارگیری فرهنگ قومی که متضمن ایجاد یکپارچگی ملی است به کودکان و نوجوانان یک ملت هویت ملی بخشد. همه‌ی آنانی که در ایران به دنیا می‌آیند و شهروند ایرانی شناخته می‌شوند، باید از حقوق برابر با سایر هموطنان خود و با اعضای جامعه‌ی انسانی در سطح بین‌المللی برخوردار باشند و به تدریج که رشد می‌کنند از حقوق ویژه‌ی کودکان، نوجوانان، جوانان و بزرگسالان و سالخوردگان برخوردار باشند (واسیلی، ۱۴۰۳: ۶۳). آنچه امروز در بین اندیشمندان مردم‌شناسی و جامعه‌شناسی از اهمیتی شایان برخوردار است توجه به پیام‌ها و راز و رمزهای موجود در انواع پوشاک در ادوار مختلف و در میان ملل گوناگون است. این پیام‌ها خود

از باورها، آداب و سنن این ملت‌ها برخاسته‌اند. شاید تلاش همین اندیشمندان برای رمزگشایی این پیام‌های نمادین بوده است که میان پژوهشگران این مسئله را رایج ساخته است (صفی یاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳).

روان‌شناسی در فرم و رنگ لباس مدارس ابتدایی

وزارت آموزش و پرورش اهدافی که در طول دوره‌ی ابتدایی برای دانش‌آموزان در نظر گرفته شده است را در هشت گروه تحت عناوین اهداف اعتقادی، اهداف اخلاقی، اهداف علمی و آموزشی، اهداف فرهنگی و هنری، اهداف اجتماعی و اهداف زیستی، اهداف سیاسی و اهداف اقتصادی تقسیم‌بندی می‌نماید. یکی از نمودهای ظاهری دانش‌آموزان لباس مدرسه است که می‌توان رنگ و عناصر بصری را به زیبایی در آن به کار برد. طراحی لباس‌ها باید به گونه‌ای باشد که کودک یا نوجوان، علاوه بر احساس راحتی، بتواند شور و هیجان‌اتش را بروز داده و خلاقیتش شکوفا گردد. خطوط به کاررفته در لباس به عنوان برش مدل لباس باید چنان با رنگ‌ها تلفیق شوند که ذهن کودک را آماده یادگیری مطالب جدید کرده و در کنار این ویژگی آرامش و امنیت خاطر را حاصل نماید (ندافی، ۱۳۹۵: ۳۳). والدین معتقدند نباید از لباس‌هایی استفاده شود که دانش‌آموزان را چاق‌تر نشان دهد. آن‌ها معتقدند می‌توان دو یا سه نوع پوشش برای دانش‌آموزان انتخاب کرد تا والدین و دانش‌آموزان هر رنگ و مدلی را که بیشتر می‌پسندند، انتخاب کنند؛ به این شکل، هم دانش‌آموزان احساس راحتی بیشتری در لباس دارند، هم والدین از انتخاب خود رضایت بیشتری دارند و هم مدیران توانسته‌اند قانون را اجرا کنند. در شرایط فعلی، مدیر مدرسه اقدام به انتخاب رنگ و نوع پوشش مدارس می‌کند و البته شاید سلیقه‌ی او با سلیقه‌ی غالب بر جامعه هماهنگ نباشد؛ پس دانش‌آموزان هم هیچ رغبتی به پوشیدن این لباس پیدا نمی‌کنند و از سوی دیگر، والدین رضایت کافی برای خرید لباس مدرسه را ندارند. در چند سال اخیر تهیه‌ی لباس فرم مدرسه به دغدغه‌ای برای خانواده‌ها تبدیل شده است. یکسان و یکدست کردن دانش‌آموزان از نظر پوشش، در کنار داشتن محسنات، معایبی نیز دارد؛ از جمله تهیه و یا تغییر هر ساله‌ی لباس فرم مدارس از نظر اقتصادی مشکلاتی را برای خانواده‌ها ایجاد کرده است؛ از این‌رو استناد پوشش مدارس به مسئله‌ی قومی و بومی هر منطقه می‌تواند راه‌گشای این کلاف سردرگم برای پوشش

دانش‌آموزان باشد. در حیات اجتماعی، افراد معمولاً نقش‌های اجتماعی مختلفی را ایفا می‌کنند و در «ما»های متنوعی عضویت دارند. انسان‌ها به تعداد نقش‌ها و عضویت در «ما»های مختلف حائز هویت جمعی متفاوت هستند که مهم‌ترین آن وحدت و انسجام ملی است (فرجی، ۱۴۰۱: ۷۶). نظام آموزش و پرورش باید شناخت درستی از ویژگی‌ها، مسائل، ابعاد و توانمندی‌های فرهنگ‌های قومی داشته باشد تا بتواند اهداف، ساختار، مواد و محتوای نظام آموزشی را براین اساس تنظیم کند. بنابراین شناساندن ارزش‌های فرهنگی اقوام از طریق برنامه‌های درسی به دانش‌آموزان زمینه‌ی شناسایی ارزش‌های برتر را نیز برای آنان فراهم می‌آورد (واسیلی، ۱۴۰۳: ۶۴).

قومیت و گروه‌های قومی

هیچ کشوری همچون ایران دارای تنوع فوق‌العاده و چشمگیر در لباس‌های سنتی نبوده و نیست. در فرهنگ ما متأسفانه استفاده از رنگ‌های تیره و سیاه به صورت سنت درآمده است که هیچ ریشه‌ی دینی و علمی ندارد و باید این فرهنگ به سوی استفاده از رنگ‌های روشن و آرامش‌بخش که تأثیرات مثبت روانی برای فرد و مخاطب دارد، سوق داده شود (واسیلی، ۱۴۰۳: ۷۲). رنگ زرد ملایم باعث تقویت حافظه و تمرکز خواهد شد که باید با رنگ‌های همخوان و ملایم دیگر مثل آبی، نارنجی و سبز ادغام و در پوشش معلمان استفاده شود تا دانش‌آموز را به سوی خود جذب کرده و مورد توجه قرار گیرد (قاسمی طالب قشلاقی و متاجی، ۱۳۹۹: ۵). این لباس‌ها می‌بایست علاوه بر سادگی، زیبایی و آراستگی، متناسب با محیط آموزشی نیز باشد. لباس‌های سنتی ایران ویژگی‌های جالبی را دارا هستند. باید گفت لباس‌های بومی راحت هستند یعنی لباس‌های سنتی در عین اینکه از قطعات متعدد تشکیل شده است، برای انجام اعمال روزانه مناسب است. امروزه بخش قابل توجهی از مواد اولیه مورد نیاز و تمامی تخصص‌های لازم برای طراحی، دوخت و انجام رودوزی و تزئینات لباس‌های سنتی در داخل کشور موجود است. استفاده از این نوع لباس و پوشاک، در واقع ایستادگی در برابر مدها و الگوهای بی‌پایه و اساس وارداتی محسوب می‌شود و به نوعی به قطع وابستگی اقتصادی کمک می‌کند. طرح‌های وارداتی هم‌اکنون مورد استقبال جوانان و نوجوانان قرار گرفته است که هیچ نشانه‌ای از طراحی خلاقانه ایرانی در آن‌ها وجود ندارد

(صفی یاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳). از این‌رو، برای اجرای این طرح نیاز به مطالعه‌ی میدانی و بررسی نظرات صاحب‌نظران خواهد بود. همچنین در طراحی لباس فرم دانش‌آموزی باید به خواست و سلیقه دانش‌آموزان و فرهنگ مناطق مختلف کشور توجه کرد. در حقیقت باید لباسی طراحی شود که مورد علاقه‌ی دانش‌آموز باشد و این لباس به او تحمیل نشود. به دلایل مختلف دانش‌آموزان ارتباط معناگرایانه و هویتی با لباس دانش‌آموزی برقرار نکرده‌اند اما باید گفت که نوعی دیگر از لباس فرم در جامعه‌ی ما رواج دارد که با عنوان لباس بومی و محلی شناخته شده است این لباس‌ها با وجود تنوع در رنگ و کیفیت از جایگاه و ارزش والایی در نزد مردم مناطق مختلف برخوردار است. استفاده از لباس متحدالشکل در مدارس، اولین و مهم‌ترین مزیتی که بر لباس پوشیدن با سلیقه شخصی افراد دارد، این است که دانش‌آموزان - از هر طبقه‌ی اجتماعی - با یک فرم یکسان‌سازی شده به مدرسه می‌روند و این امر باعث می‌شود نشانه‌های گسترش مصرف‌گرایی در دانش‌آموزان متمول راهی به مدرسه باز نکند. علاوه بر برهم زدن این معادله‌ی طبقاتی، پوشش لباس فرم برای دانش‌آموز می‌تواند آموزشی باشد برای تمرین قانون‌پذیری آن‌ها در یک نظام اجتماعی کوچک به نام مدرسه. دانش‌آموز، در جریان قانون‌پذیری‌های کوچک، جامعه‌پذیرتر خواهد شد و می‌تواند خود را با مصوبات غیراجباری جامعه - اما مفید - در آینده سازگارتر کند (Gelisli & Kazykhankyzy, 2019: 4). از دیگر مواردی که باعث استقبال خانواده‌ها از پوشیدن لباس‌های فرم شده است هزینه‌ی نسبتاً پایینی است که خانواده‌ها در یک سال تحصیلی صرف پوشش می‌کنند. حسن دیگر استفاده از این فرم‌های دانش‌آموزی، شخصیت‌دهی به دانش‌آموزان است. اما مواردی که مخالفان این طرح را مصمم می‌کند، خدشه وارد کردن به استقلال فرد در انتخاب نوع پوشش‌اش، با توجه به تفاوت‌های فردی، است. منتقدان بر این نکته پافشاری می‌کنند که وقتی ارتباط بین پوشش و تغییر در کیفیت یادگیری ثابت نشده است، نباید سلیقه‌ی افراد را محدود به تصمیمات جمعی غیرضروری کرد و غیرمستقیم موجب دل‌سردی و دل‌خوری آن‌ها از محیط آموزشی شد (Parmenter, 1999: 457). معایب و محاسن این یکسان‌سازی پوشش را می‌توان در کنار هم گذاشت و با ارائه‌ی راهکارهایی، این دو را کمی همسوتر کرد. توجه به این نکته لازم و ضروری است که، براساس آیین‌نامه‌ی ابلاغی از سوی وزارت آموزش و پرورش، لباس دانش‌آموزان باید دوخت و رنگ ساده و دارای ظاهری آراسته

و متناسب با محیط آموزشی و نیز فاقد هرگونه تصویر و نوشته‌ی مغایر با شئون اسلامی باشد. در این آیین‌نامه‌ها هیچ اجباری مبنی بر اجباری بودن لباس فرم دانش‌آموزی دیده نمی‌شود، پس این مسئله باید با تفاهم خانواده و مدرسه صورت پذیرد؛ در این راستا بهترین روش قرار دادن نظرات مختلف در یک سبد پیشنهادی متشکل از موارد مد نظر، نماینده‌ی دانش‌آموزان، نمایندگان انجمن اولیا و مربیان مدارس و همچنین مسئولان آموزشی است. دانش‌آموزان به‌عنوان مصرف‌کنندگان این پوشش باید حق انتخاب در رنگ و مدل را داشته باشند و مسئولان نیز، با بیان نکات رهنمودی درباره‌ی روان‌شناسی رنگ و مناسب بودن لباس با فرهنگ بومی و ملی، از آن حمایت کنند. در نهایت، اگر لباس مدرسه با همراهی آن‌ها تهیه شود، کمترین مخالفت‌ها و ایستادگی‌ها را در مقابل آن شاهد هستیم. از مدیران مدارس این توقع می‌رود که در انتخاب فروشگاه و تولیدی‌های طرف قرارداد به خانواده‌ها توجه کنند، نه به سود شراکت ناشی از این همکاری برای مدارس (سریع القلم، ۱۳۸۳: ۱۳). در بعضی مدارس مشاهده می‌شود که قیمت تمام‌شده‌ی تولیدی با قیمت عرضه‌شده به اولیا تفاوتی چشمگیر دارد. این مورد نشان از نگاه بازاری و سودخواهی به این طرح است تا در نهایت مدرسه نیز نفعی از این طرح برایش حاصل و عاید شود. مدیران مدارس باید به این نکته توجه کنند که شاید برای خانواده‌ای تحمیل همین هزینه‌ی اندک نیز سبب مشکلاتی شود. این طرح زمانی بهترین دستاوردش حاصل خواهد شد که در قراردادهای وضع‌شده بین تولیدی‌ها و فروشگاه‌ها، سهمی هم با مشارکت صاحبان کار و مسئولان انجمن اولیا و مربیان برای این خانواده‌ها در نظر گرفته شود. طرح توسعه‌ی لباس‌های بومی و محلی در مدارس نه تنها با روح قوانین و اسناد فرادستی، به‌ویژه سند تحول بنیادین، مخالفتی ندارد که در راستای آن است. در ذیل پنجمین راهکار، مورد سوم سند تحول بنیادین، طراحی و ارائه‌ی الگوی لباس و پوشش مناسب، متنوع، زیبا و آراسته مبتنی بر فرهنگ اسلامی - ایرانی برای مربیان و دانش‌آموزان پسر و دختر در راستای تقویت هویت اسلامی - ایرانی توصیه شده است.

پیشینه‌ی پژوهش

میرزایی (۱۴۰۳) در نشانه‌شناسی پوشاک با توجه به موقعیت اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه‌ی قرن نهم نشان می‌دهد که لباس و پوشاک در شعر ابن‌حسام از گستره‌ی معنایی خاصی برخوردار است و شاعر به کارکردهای فردی و اجتماعی پوشش توجه داشته است. نتایج پژوهش کاظمی میرکی و همکاران (۱۴۰۲) حاکی از آن است که استفاده از رنگ‌ها، متناسب با ویژگی‌های هر کدام از آن‌ها، در کتاب‌های درسی، وسایل کمک آموزشی، فضای کلاس، حیاط مدرسه و لباس‌های دانش‌آموزان موجب شده شرایط مناسب برای یادگیری دانش‌آموزان - با فعال کردن هر دو نیمکره‌ی مغز - فراهم شود. قاسمی طالب قشلاقی و متاجی (۱۳۹۹) در پژوهشی به طراحی الگوی اثربخشی سیستم مدیریت کیفیت جامع در طراحی لباس فرم مدارس کشور پرداخته‌اند که با توجه به نتایج به دست آمده، از دیدگاه خبرگان، معیارهای حمایت و رهبری مدیریت عالی TQM، برنامه‌ریزی استراتژیک، مدیریت پروژه TQM، مشتری‌گرایی و بهبود مستمر، بالاترین ارزش را دارا هستند. در بین زیرشاخص‌ها نیز، حمایت مدیریت ارشد، اهداف استراتژیک، منش رهبری و کنترل مدیران سازمان، پیش‌بینی مدیریت پروژه، عملکرد مدیریت CRM، استراتژی‌های پیاده‌سازی TQM، به ترتیب، بالاترین اهمیت را کسب کردند. میرطاهری و صالحی (۱۳۹۴) در پژوهش خود نشان می‌دهند کیفیت پوشش مناسب و حجاب بین دانش‌آموزان دختر با آسیب و چالش‌های متعدد و متنوعی همراه است که کم‌توجهی به آن می‌تواند سلامت روحی و روانی آن‌ها را با چالش‌های جدی همراه سازد. یافته‌های پژوهش قاسم پورمقدم (۱۳۹۲) نشان‌دهنده‌ی تنوع اقوام و فرهنگ‌ها در بسیاری از کشورها، مانند ایران است. در این میان، مدارس به عنوان محیط‌های آموزشی و فرهنگی، با واقعیت وجودی هویت‌ها، اقوام و فرهنگ‌های متفاوت روبرو هستند و آموزش و پرورش موظف به ایجاد فضای آزاد برای یادگیری، کمک به توسعه‌ی پایدار، دموکراسی، برابری در فرصت‌های آموزشی، صلح و عدالت آموزشی است. صفی‌یاری و همکاران (۱۳۹۲) تحقیقی با عنوان «بررسی تطبیقی روان‌شناسی فرم و رنگ با اهداف آموزش و پرورش در طراحی لباس دانش‌آموزان ابتدایی» انجام دادند که براساس آن، اهدافی که وزارت آموزش و پرورش در طول دوره‌ی ابتدایی برای دانش‌آموزان در نظر گرفته، در هشت گروه تقسیم‌بندی می‌نماید. به همین دلیل ابتدا اهداف را برای پایه‌های مختلف تفکیک

کرده و سعی شده با استفاده مناسب و اصولی از رنگ و عناصر بصری روند نیل به این اهداف را سرعت ببخشند. یاسری نسب و قاسمی (۱۳۹۴) در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که پیدایش وجه مشترک زندگی اجتماعی میان جوامع مختلف نه تنها باعث از بین رفتن هویت فرهنگی آن‌ها نمی‌شود بلکه آشنایی و پیوند هرچه بیشتر آن‌ها با یکدیگر بر غنای فرهنگی آنان می‌افزاید. شیرینی (۱۳۸۵) خرده فرهنگ‌ها را عامل اصلی در ایجاد هویت اقوام و ملل می‌داند و اظهار می‌دارد که هویت اقوام و ملل از فرهنگ و خرده فرهنگ آنان برمی‌خیزد؛ بنابراین هویت فرهنگی اقوام به سادگی از بین نمی‌رود. پژوهش جلیسلی و کاخیانکیزی (۲۰۱۹) هویت ملی را در نظام آموزشی سریلانکا بررسی کرده و نشان داده که کتب درسی این کشور، به‌ویژه تاریخ، براساس تمایزات قومی و در برخی موارد (برتری قومی) تهیه شده‌اند. بنابر اعتقاد این پژوهشگران، چنین تعلیم و تربیتی که برتری قومی و نژادی را پرورش داده و آن را تشویق کند، موجب تخریب (وحدت ملی) و به تبع آن احساس ضعف هویت ملی می‌گردد.

امروزه، ورود مدل‌های لباس‌های جدید خارجی و عمدتاً غربی موجب شده تا لباس‌های بومی و محلی که معرف فرهنگ غنی و بومی مناطق مختلف بوده از رونق افتاده و کم‌کم رنگ فراموشی به خود گیرد. لباس‌های سنتی زنان کرمانج و ترکمن خراسان شمالی از نمونه لباس‌های اصیل و ایرانی است که طرح و نگار نقش بسته بر آن، چشم‌ها را به میهمانی طبیعت می‌برد و هر نقش نمادی است که پیشینه‌ای دیرینه دارد. وجود قومیت‌های مختلف از جمله کرمانج‌ها، ترک‌ها، تات‌ها، ترکمن‌ها در این استان باعث شده علاوه بر آداب و رسوم مختلف، رنگ‌های متفاوت و زیبای پوشش و صنایع دستی آن‌ها نیز در کنار یکدیگر زیبایی خاصی را بیافریند. مردم این استان در گذشته برای نیاز به پوشش، وسایل و اسباب مورد نیاز را به صورت دستی تولید می‌کردند. اما امروزه این هنر تبدیل به صنعت شده که عمدتاً با استفاده از مواد اولیه بومی و انجام مراحل تولید به وسیله‌ی ابزار ساده‌ی دستی محصولاتی ساخته می‌شود که در هر واحد آن ذوق هنری و خلاقیت فکری سازنده به نحوی تجلی یافته و همین عامل وجه تمایز اصلی این گونه محصولات از مصنوعات مشابه ماشینی و کارخانه‌ای است. صنایع دستی یکی از مظاهر هنری، فرهنگی و تاریخی هنر منطقه محسوب می‌شود و اگر این صنایع فراموش شوند، بی شک فرهنگ، هنر و تاریخ آن ملت نیز فراموش خواهد شد. اگر به هر نقطه از خراسان شمالی بنگریم، شاهد

صنایع‌دستی متفاوت و زیبایی خواهیم بود از آن جمله می‌توان این صنایع دستی را برشمرد: صنایع‌دستی شهرستان بجنورد، شامل چارق‌دوزی، سفره‌کردی، ساخت سازه‌های سنتی، زیورآلات سنتی، ابریشم‌بافی، نمدمالی، صحافی سنتی، قالی و قالیچه‌ترکمن، رودوزی سنتی (بخیه‌دوزی)، جاجیم‌بافی، پلاس‌بافی؛ از بین این رشته‌ها صحافی سنتی، جاجیم‌بافی و پلاس‌بافی جزء رشته‌های منسوخ‌شده هستند. صنایع‌دستی شهرستان جاجرم نظیر چادرشب، کلاه جاجرمی، پارچه‌بافی، گلیم که پارچه‌بافی و کلاه جاجرمی در حال منسوخ شدن است.

لباس‌کردی از بخش‌های مختلفی شامل شلیته، گراس، جلیقه، یاشار، سرپند، گار، جوراب سفید و چاروق تشکیل شده است. پوشاک مورد نیاز افراد خانواده‌ی ترکمن توسط زنان قبیله و از پشم گوسفند یا ابریشم تهیه می‌گردد. البسه‌ی محلی مردان ترکمن: دون (معروف به قرمز دون)، اچمک و زنان ترکمن: چاوک، کولته، چلیپی، یلک، یالق می‌باشد. صنایع‌دستی شهرستان فاروج: کیسه‌بافی و گلیم‌بافی است. صنایع‌دستی شهرستان مانه و سملقان: خراطی، گلیم، سفره‌کردی. هنرمندان این شهرستان در رشته‌هایی مانند معرق، رودوزی سنتی و سفال فعالیت دارند. صنایع‌دستی شهرستان اسفراین: چادرشب‌بافی، چلنگری، قالی و قالیچه و حوله‌بافی. زنان و دختران کرمانج و ترکمن این دیار در درازنای تاریخ پوشش اصیل خود را که گویا هویت آنان است، حفظ کرده‌اند و به عنوان میراثی گران‌سنگ، پشت به پشت به نسل بعدی منتقل کرده‌اند. می‌توان بیان کرد تا کنون پژوهشی درباره‌ی استفاده از عناصر بومی در پوشش دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی صورت نگرفته است؛ لذا در پژوهش حاضر، با توجه به مبانی نظری و پیشینه، سؤالات ذیل مورد ارزیابی قرار گرفتند:

- از آداب و رسوم قومی و محلی چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟

- از میراث فرهنگی چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟

- از آموزش و تبلیغ چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟

- از نحوه‌ی پوشش مردمی چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟
- از رقابت و طراحی مد چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟
- از قوانین و مقررات چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟
- از برنامه‌های تشویقی چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟

روش پژوهش

در بخش اول تحقیق از روش کیفی تحلیل مضمون استفاده شد. تحقیق کیفی فرایندی است از تحقیق که داده‌ها را از زمینه‌ای که رویدادها در آن رخ می‌دهد، استخراج و تلاش می‌کند این رویدادها را از طریق فرایندی که در آن، جاسازی شده و دیدگاه‌های شرکت‌کنندگان در آن را وصف و از ابزاراستنتاج برای ایجاد تبیین‌های ممکن براساس پدیده مشاهده شده، توصیف نماید (خنifer و زروندی، ۱۳۸۹: ۲۴۸). بدین منظور، در این تحقیق برای پاسخ به سؤالات تحقیق از روش تحلیل مضمون^۱ و شیوه‌ی مصاحبه‌ی نیمه‌ساختارمند استفاده شده است. تحلیل مضمون یکی از روش‌های تحلیل کیفی است که براساس آن متن مصاحبه‌های کیفی کاهش می‌یابد و بخش‌بندی، مقوله‌بندی و تلخیص، و سپس به گونه‌ای بازسازی می‌شود که مفاهیم مهم درون مجموعه‌ای از داده‌ها استخراج شود (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۶۰). بدین منظور نتایج حاصل از ۲۳ مصاحبه، نشان‌دهنده‌ی هفت مولفه‌ی اصلی است که مؤلفه‌های موجود در عناصر قومی و بومی در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی را ارائه می‌داد. جامعه‌ی آماری شامل ۲۳ نفر است که از میان مدیران، معلمان، والدین و متخصصین حوزه‌ی تعلیم و تربیت انتخاب شدند. آمار جمعیت‌شناختی نمونه‌های مطالعه در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. آمار جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان

تعداد مصاحبه‌شوندگان	افراد مصاحبه‌شونده
۷	معلم
۵	مدیر
۳	اساتید حوزه تعلیم و تربیت
۸	والدین

این مطالعه در یک دوره‌ی زمانی چهارماهه در پاییز و زمستان ۱۴۰۲ انجام شد. زمان تقریبی برای انجام مصاحبه نیز حدود یک ساعت در نظر گرفته شد. به منظور تحلیل داده‌های به دست آمده از جریان مصاحبه، نسخه‌برداری^۱ (آماده نمودن اطلاعات کسب شده در مصاحبه برای تحلیل) انجام گردید. در این فرایند یک مصاحبه‌ی شفاهی، تبدیل به یک متن منسجم می‌گردد. تحلیل داده‌ها در این مطالعه با استفاده از روش ادهوک^۲ - رایج‌ترین شکل تحلیل مصاحبه، برای تولید معانی - امکان‌پذیر شد. با استفاده از این روش، ابتدا کدگذاری و طبقه‌بندی واحدهای متنی موجود، به طبقه‌های معنی‌دار و منطقی (تم) و با در نظر گرفتن سه ویژگی فراگیری، طرد متقابل و استقلال انجام شد. برای محاسبه‌ی پایایی مصاحبه‌های انجام شده، از روش پایایی بازآزمایی و روش توافق درون موضوعی استفاده شده است. برای محاسبه‌ی پایایی بازآزمون، تعداد سه مصاحبه انتخاب شده و هر کدام از آن‌ها دو بار در یک فاصله‌ی زمانی ۱۵ روزه به وسیله‌ی پژوهشگر کدگذاری شدند. تعداد کل توافقات بین کدها در این فاصله‌ی زمانی برابر ۱۸۰، تعداد کل توافقات بین کدها در دو زمان برابر ۱۶۵، و تعداد کل عدم توافقات در این دو زمان برابر ۵۰ است. پایایی بازآزمون مصاحبه‌های انجام گرفته در این تحقیق برابر با ۰/۷۸ است. برای محاسبه‌ی پایایی مصاحبه با روش توافق درون موضوعی دو کدگذار، از یک همکار محقق درخواست شد تا در این بخش مشارکت نماید. پس از آموزش‌های لازم در خصوص تکنیک‌های کدگذاری، تعداد سه مصاحبه به طور هم‌زمان به وسیله‌ی محقق و همکار کدگذار، کدگذاری مجدد شدند. پایایی بین کدگذاران برای مصاحبه‌های انجام گرفته در این تحقیق برابر ۰/۸۵ محاسبه گردید. بنابراین

1. transcribing

2. ad.hoc

قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید است و می‌توان ادعا نمود که میزان پایایی مصاحبه‌ها مناسب است. بعد از تجزیه و تحلیل، هفت تم استخراج شده و براساس موضوع مورد بحث و همچنین استناد به مبانی نظری، مبنای ساخت پرسش‌نامه‌ی محقق‌ساخته قرار گرفت. یافته‌های حاصل از تحلیل تم در جدول ۲ ارائه شده است. در بخش دوم پژوهش، جامعه‌ی آماری شامل کلیه‌ی معلمان و مدیران مدارس ابتدایی بجنورد به تعداد ۲۶۰ نفر بود که براساس جدول کرجسی و مورگان (1972) تعداد ۱۶۵ نفر به عنوان حجم نمونه به روش نمونه‌گیری غیراحتمالی در دسترس انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات در بخش کمی از پرسش‌نامه‌ی محقق‌ساخته‌ی ۳۶ سوالی در هفت مقیاس (آداب و رسوم قومی و محلی، میراث فرهنگی، آموزش و تبلیغ، نحوه‌ی پوشش، رقابت و طراحی مد، قوانین و مقررات و برنامه‌های تشویقی) استفاده گردید. برای تعیین روایی پرسش‌نامه از روایی محتوا استفاده شد که پس از تأیید توسط اساتید و متخصصین در این حوزه، برای تعیین پایایی تعداد ۳۰ عدد پرسش‌نامه در بین نمونه‌ی آماری توزیع شد که پس از بالا بودن میزان آلفای کرونباخ بالای ۰/۷، پایایی آن نیز تأیید گردید و سپس در بین جامعه‌ی آماری توزیع شد. پایایی پرسش‌نامه در این پژوهش ۰/۸۶ محاسبه گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده نرم افزار SPSS²⁴ انجام شد.

جدول ۲. یافته‌های مطالعه‌ی کیفی مستخرج از تحلیل مضمون

تم‌های اصلی
آداب و رسوم قومی و محلی
میراث فرهنگی
آموزش و تبلیغ
نحوه پوشش مردمی
رقابت و طراحی مد
قوانین و مقررات
برنامه‌های تشویقی

یافته‌های پژوهش

در این بخش، ابتدا به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و شاخص‌های توصیفی پرداخته شد. توزیع فراوانی براساس جنسیت، ۹۰ نفر مرد (۵۴/۵٪) و ۷۵ نفر زن (۴۵/۵٪)، براساس سن، بیشترین درصد مربوط به افراد با سن ۳۱ الی ۴۰ سال (۶۰/۶ درصد)، براساس تحصیلات، بیشترین درصد مربوط به سطح تحصیلات لیسانس با ۱۰۲ نفر (۶۴/۸ درصد) و فوق‌لیسانس با ۶۰ نفر (۳۶/۴ درصد)، براساس سابقه‌ی کاری، بیشترین درصد مربوط به افراد با سابقه‌ی کاری ۱۱-۱۵ سال (۳۹/۴٪) بود. متغیرهای تحت بررسی در این پژوهش از نوع فاصله‌ای - رتبه‌ای بودند، و به کمک روش آزمون کولموگروف - اسمیرنوف (جدول ۱) مقدار سطح معناداری برای متغیرهای مستقل و وابسته همگی بالاتر از ۰/۰۵ به دست آمد. با توجه به بزرگتر بودن p-value فرض H_0 (نرمال بودن توزیع) رد نمی‌شود؛ بدین جهت توزیع داده‌های مورد استفاده نرمال است؛ از این رو از آزمون پارامتریک تی تک متغیر استفاده گردید.

جدول ۳. بررسی توزیع نرمال متغیرهای تحقیق

متغیرهای تحقیق	پارامترهای نرمال b		آماره Z کالموگروف اسمیرونوف	سطح معناداری
	میانگین	انحراف معیار استاندارد		
آداب و رسوم قومی و محلی	۳/۱	۰/۶۸	۰/۴۶۷	۰/۹۸۱
میراث فرهنگی	۳/۱۰	۰/۷۸	۰/۷۰۴	۰/۷۰۴
آموزش و تبلیغ	۳/۱۵	۰/۸۹	۰/۵۴۲	۰/۹۳۰
نحوه پوشش مردمی	۲/۹۰	۰/۶۹	۰/۹۱۲	۰/۳۶۷
رقابت و طراحی مد	۲/۷۹	۰/۷۷	۰/۷۹۰	۰/۵۶۰
قوانین و مقررات	۳/۱۸	۱/۰۵	۰/۷۹۰	۰/۵۶۰
برنامه های تشویقی	۲/۹۴	۱/۲۰	۰/۶۷۷	۰/۷۵۰

سوال اول: از آداب و رسوم قومی و محلی چگونه می توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش آموزان دوره ی ابتدایی استفاده نمود؟
این سوال با استفاده از آزمون t تک متغیر مورد آزمون قرار گرفته است. نتایج حاصل از این بررسی در جدول ۲ نشان داده شده است. در این آزمون سوال مطرح شده در مورد میانگین جامعه در سطح خطای ۰/۰۵ مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۴. آزمون معناداری t تک نمونه ای برای سؤال اول

شاخص	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون t	درجات آزادی	سطح معناداری
آداب و رسوم قومی و محلی	۳/۱	۰/۶۸	-۸۲۹/۳۵	۱۶۶	۰/۰۰

براساس جدول فوق، در ارتباط با سؤال اول، مقدار میانگین به دست آمده ۳/۱ و مقدار تی سیگ ۸۲۹/۳۵- و مقدار sig ۰/۰۰۰ را نشان می دهد که چون مقدار sig از ۰/۰۵ کوچکتر می باشد و همچنین مقدار میانگین به دست آمده از مقدار ۳ بیشتر است، استفاده از آداب و رسوم قومی و محلی در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش آموزان دوره ی ابتدایی تأثیر گذار است.

سوال دوم. از میراث فرهنگی چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش آموزان دوره ابتدایی استفاده نمود؟ نتایج در جدول ۳ نشان داده شد.

جدول ۵. آزمون معناداری t تک نمونه ای برای سؤال دوم

شاخص	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون t	درجات آزادی	سطح معناداری
میراث فرهنگی	۳/۱۰	۰/۷۸۲	-۷۲۳/۶۳	۱۶۶	۰/۰۰۰

براساس جدول فوق، مقدار میانگین به دست آمده ۳/۱۰ و مقدار تی ۷۲۳/۶۳ و معناداری ۰/۰۰۰ را نشان می‌دهد که چون مقدار sig از ۰.۰۵ کوچکتر می‌باشد و همچنین مقدار میانگین به دست آمده از مقدار ۳ بیشتر است؛ استفاده از میراث فرهنگی در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش آموزان دوره‌ی ابتدایی تأثیرگذار است.

سوال سوم. از آموزش و تبلیغ چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟

این سوال با استفاده از آزمون t تک متغیر مورد آزمون قرار گرفته است. نتایج حاصل از این بررسی در جدول ۴ نشان داده شد.

جدول ۶. آزمون معناداری t تک نمونه ای برای سؤال سوم

شاخص	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون t	درجات آزادی	سطح معناداری
آموزش و تبلیغ	۳/۱۵	۰/۸۹	-۶۳۵/۴۳	۱۶۶	۰/۰۰۰

براساس جدول فوق، مقدار میانگین به دست آمده ۳/۱۵ و مقدار تی ۶۳۵/۴۳- و معناداری ۰/۰۰۰ را نشان می‌دهد که چون مقدار sig از ۰.۰۵ کوچکتر می‌باشد و همچنین مقدار میانگین

به دست آمده از مقدار ۳ بیشتر است، استفاده از آموزش و تبلیغ در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی تأثیرگذار است.

سؤال چهارم: از نحوه‌ی پوشش مردمی چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟

جدول ۷. آزمون معناداری t تک نمونه ای برای سؤال چهارم

شاخص	میانگین	انحراف استاندارد	t آزمون	درجات آزادی	سطح معناداری
نحوه پوشش مردمی	۲/۹	۰/۶۹	-۸۱۸/۶۳	۱۶۶	۰/۰۰۰

براساس جدول فوق، مقدار میانگین به دست آمده ۲/۹ و مقدار تی -۸۱۸/۶۳ و معناداری ۰/۰۰۰ را نشان می‌دهد که چون مقدار sig از ۰.۰۵ کوچکتر می‌باشد و همچنین مقدار میانگین به دست آمده از مقدار ۳ کمتر است، نحوه‌ی پوشش مردمی در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی تأثیرگذار نیست.

سؤال پنجم: از رقابت و طراحی مد چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟

جدول ۸. آزمون معناداری t تک نمونه ای برای سؤال پنجم

شاخص	میانگین	انحراف استاندارد	t آزمون	درجات آزادی	سطح معناداری
رقابت و طراحی مد	۲/۷۹	۰/۷۷	-۷۳۴/۶۲۱	۱۶۶	۰/۰۰۰

براساس جدول فوق، مقدار میانگین به دست آمده ۲/۷۹ و مقدار تی ۷۳۴/۶۲۱- و معناداری ۰/۰۰۰ را نشان می‌دهد که چون مقدار sig از ۰.۰۵ کوچکتر می‌باشد و همچنین مقدار میانگین به دست آمده از مقدار ۳ کمتر است، رقابت و طراحی مد در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی تأثیرگذار نیست.

سوال ششم. از قوانین و مقررات چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟

جدول ۹. آزمون معناداری t تک نمونه ای برای سؤال ششم

شاخص	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون t	درجات آزادی	سطح معناداری
قوانین و مقررات	۳/۱۸	۱/۰۵۸	-۵۳۴/۴۹۹	۱۶۶	۰/۰۰۰

براساس جدول فوق، مقدار میانگین به دست آمده ۳/۱۸ و مقدار تی ۵۳۴/۴۹۹- و معناداری ۰/۰۰۰ را نشان می‌دهد که چون مقدار sig از ۰.۰۵ بزرگتر می‌باشد و همچنین مقدار میانگین به دست آمده از مقدار ۳ بیشتر است، قوانین و مقررات در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی تأثیرگذار است.

سوال هفتم. از برنامه‌های تشویقی چگونه می‌توان در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استفاده نمود؟

جدول ۱۰. آزمون معناداری t تک نمونه ای برای سؤال هفتم

شاخص	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون t	درجات آزادی	سطح معناداری
برنامه های تشویقی	۲/۹۴	۱/۲۰	-۴۷۱/۱۲۴	۱۶۶	۰/۰۰

براساس جدول فوق، مقدار میانگین به دست آمده ۲/۹۴ و مقدار تی ۴۷۱ / ۱۲۴ - و معناداری ۰/۰۰۰ را نشان می‌دهد که چون مقدار sig از ۰.۰۵ کوچکتر می‌باشد و همچنین مقدار میانگین به دست آمده از مقدار ۳ کمتر است، برنامه های تشویقی در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی تاثیرگذار نیست.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این پژوهش به شناسایی عناصر قومی و بومی در تدوین الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی پرداخت. یافته‌ها در سوال اول نشان می‌دهد که استفاده از آداب و رسوم قومی و محلی در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی تأثیرگذار است. آداب و رسوم محلی اقوام مختلف ذیل فرهنگ رنگین جامعه‌ی ایران فرصتی جدی جهت بسط و تقویت اندیشه‌های دینی از جمله حجاب و عفاف است. حال آنکه یکسان‌سازی فرهنگی و دستکاری شاخصه‌های هویتی اقوام را در مسیری نابسامان از فرهنگ هویت حرکت داده و به آسیب‌های جدی جامعه نیز منجر می‌شود. تأکید بر لزوم توجه به فرهنگ مناطق مختلف و شاخصه‌های هویتی این اقوام و تلاش جهت تقویت آن‌ها به عنوان بستری مهم و تأثیرگذار هست که در این پژوهش به آن پرداخته شد. تحقق بخشیدن به چنین هویتی موجب می‌شود دانش‌آموزان متناسب و هماهنگ با هنجارهای حاکم بر جامعه تربیت شوند؛ لازمی این امر پذیرفتن اهداف مورد نظر جامعه از سوی یکایک اعضای آن است و این امر زمانی محقق می‌شود که انسجام اجتماعی در جامعه مشهود باشد. اما آنچه باید در این زمینه متذکر شد، این است که تعلیم و تربیت در تحقق هویت ملی نقش اساسی برعهده دارد و باید تمهیدات لازم را برای فراهم نمودن مؤلفه‌های مربوط به هویت ملی پدید آورد تا فردی را پرورش دهد که در آرمان‌خواهی و حرکت به سوی آن با ملت هم‌سو و همگام باشد و ویژگی‌های مربوط به فرهنگ و هویت مربوط به آنان را دارا باشد. این یافته با نتایج تحقیقات حبیب‌زاده و همکاران (۱۳۹۴)، میر طاهری و صالحی (۱۳۹۴)، رضایی کلانتری و همکاران (۱۳۹۰)، طالبی (۱۳۸۷)، صفارحیدری و همکاران (۱۳۸۹)، شمشیری (۱۳۸۷)، شیرینی (۱۳۸۵)، کیم (۲۰۰۴)، Gelisli (& Kazykhankyzy, 2019)، (Parmenter, 1999)، (Siriwardena, 2002) هماهنگ و هم‌سو است.

نتایج دومین پرسش نشان می‌دهد که استفاده از میراث فرهنگی در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی تأثیر گذار است. یکی از مهم‌ترین ارکان فرهنگی جامعه ایران، قومیت‌های فرهنگی هستند که از قضا دارای تنوع و تکثر قابل توجهی بوده و بخش مهمی از مباحث فرهنگی جامعه را به خود اختصاص می‌دهد. بررسی و مطالعه‌ی فرهنگ‌های قومی با هر رویکردی اعم از تعریف، اهمیت، آثار، ابعاد و اجزا بدون مد نظر قرار دادن فرهنگ ملی ابتر خواهد ماند؛ چرا که این فرهنگ‌ها در دل فرهنگ ملی و جزئی از آن به حساب می‌آیند، از طرفی فرهنگ‌های قومی که در دل فرهنگ یک ملت قرار دارند، شیوه‌ی زندگی تبار خاصی است که وجه متمایز زندگی قومی یا تباری از اقوام دیگر شده است. فرهنگ‌های قومی متعدد شیوه‌هایی است که اقوام ایرانی برای زندگی برگزیده‌اند. این یافته با نتایج تحقیقات عسگریان (۱۳۸۵)، (Gelisli & Kazykhankyzy, 2019)، (Fadjukoff, 2005)، (Siriwardena, 2002)، (Parmenter, 1999) هماهنگ و هم‌سو است.

یافته‌ها در سوال سوم نشان می‌دهد استفاده از آموزش و تبلیغ در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی تأثیرگذار است. برای جلوگیری از هنجارشکنی و رعایت ارزش‌ها نیاز به کنترل اجتماعی است که با این کنترل‌ها جامعه اعضایش را به سازگاری و جلوگیری از هنجارشکنی دعوت می‌کند تا معیارهای مورد نظر در جامعه رعایت شود. در این زمینه نقش آموزش و پرورش که قالب اصلی و خط مشی یک جامعه در این نهاد بسیار مهم رقم می‌خورد و با اذهان مردم سروکار دارد با ارزش است. همچنین نقش رسانه‌ی ملی و مطبوعات که بیشترین مخاطب را دارند و می‌توانند در ایجاد همبستگی برای رعایت ارزش‌ها و هنجارها بسیار مهم که به نام اتحاد ملی می‌باشد مفید واقع شود. این یافته با نتایج تحقیقات عسگریان (۱۳۹۵)، صراف‌ی و علیپور (۱۳۸۸)، (Kim, 2004)، (Lewis, 2003)، (Parmenter, 1999) هماهنگ و هم‌سو است.

یافته‌های سوال چهارم بیان می‌کند نحوه‌ی پوشش مردمی در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی تأثیرگذار نیست. در تبیین این یافته می‌توان گفت لباس‌های سنتی ایران دارای ویژگی‌های جالبی است؛ لباس‌های بومی راحت هستند یعنی اینکه لباس‌های سنتی در عین اینکه از قطعات متعدد تشکیل شده است، برای انجام اعمال روزانه

مناسب است. در حال حاضر، بخش قابل توجهی از مواد اولیه مورد نیاز و تمامی تخصص‌های لازم برای طراحی، دوخت و انجام رودوزی و تزئینات لباس‌های سنتی در داخل کشور موجود است و استفاده از این نوع لباس و پوشاک، در واقع ایستادگی در برابر مدها و الگوهای بی پایه و اساس وارداتی محسوب می‌شود و به نوعی به قطع وابستگی اقتصادی کمک می‌کند. طرح‌های وارداتی هم‌اکنون مورد استقبال جوانان و نوجوانان قرار گرفته است که هیچ نشانه‌ای از طراحی خلاقانه ایرانی در آن‌ها وجود ندارد؛ از این‌رو برای اجرای این طرح نیاز به مطالعه‌ی میدانی و بررسی نظرات صاحب‌نظران داریم. همچنین در طراحی لباس فرم دانش‌آموزی باید به خواست و سلائق دانش‌آموزان و فرهنگ مناطق مختلف کشور توجه کرد؛ در حقیقت باید لباسی طراحی شود که مورد علاقه‌ی دانش‌آموز باشد و این لباس به او تحمیل نشود. به دلایل مختلف دانش‌آموزان ارتباط معناگرایانه و هویتی با لباس دانش‌آموزی برقرار نکرده‌اند اما باید گفت که نوعی دیگر از لباس فرم در سطح جامعه‌ی ما رواج دارد که با عنوان لباس بومی و محلی شناخته شده است؛ این لباس‌ها با تنوع در رنگ و کیفیت از جایگاه و ارزش‌والایی در نزد مردم مناطق مختلف برخوردار است. نتایج این یافته با نتایج تحقیقات قاسم پورمقدم (۱۳۹۲)، رضایی کلانتری و همکاران (۱۳۹۰)، طالبی (۱۳۸۷)، صفار حیدری و همکاران (۱۳۸۹)، (Kim, 2004) هماهنگ و هم‌سو نیست.

نتایج در سوال پنجم نشان می‌دهد که رقابت و طراحی مد در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی تأثیرگذار نیست. در چند سال اخیر، تغییراتی در پوشش دانش‌آموزان روی داده، به گونه‌ای که تهیه‌ی لباس فرم مدرسه به دغدغه‌ای برای خانواده‌ها تبدیل شده است. یک‌دست کردن دانش‌آموزان از نظر پوشش، علاوه بر داشتن محسنات، معایبی نیز دارد؛ تهیه و یا تغییر هر ساله‌ی لباس فرم مدارس برای برخی خانواده‌ها مشکلات اقتصادی ایجاد کرده است؛ از این‌رو استناد پوشش مدارس به مسئله‌ی قومی و بومی هر منطقه می‌تواند راه‌گشای این کلاف سردرگم برای پوشش دانش‌آموزان باشد.

یافته‌ها در سوال ششم نشان‌دهنده‌ی تأثیرگذار بودن قوانین و مقررات در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی است. تعلیم و تربیت با سیاست اجتماعی، فرهنگ و توسعه‌ی جهانی روبه‌روست و این امر آموزش و پرورش را نیازمند تغییر و

اصلاح می‌کند. همچنین نتایج مطالعات محققین نشان می‌دهد آموزش‌های مستقیم و غیرمستقیم به نوجوانان در موضوع جهانی شدن موفقیتی نداشته است و به نظر دانش‌آموزان این آموزش‌ها نتوانسته نگرش فعال و معقولی را در مورد جهانی شدن برای آن‌ها ایجاد کند؛ حتی در نقشی معکوس و در بستر فرهنگی و اجتماعی موجود به پذیرش جهانی شدن منجر نشده است. از سوی دیگر، صاحب‌نظران معتقدند که به طور کلی مسائل فرهنگی باید از پایه‌ی ابتدایی مد نظر قرار گیرد و بر ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی از کودکی تأکید گردد و اموری که در آینده قرار است هدف اصلی باشد، از پایه روی آن‌ها کار شود. در حقیقت انعکاس عناصر عمومی فرهنگ بایستی در دوره‌های ابتدایی بیشتر باشد و هر چه آموزش ادامه پیدا می‌کند، بایستی جنبه‌ی تخصصی و حرفه‌ای آن بارزتر شود. بنابراین در مرحله‌ی اول، برنامه‌های درسی بایستی بر تربیت عمومی، یعنی پرورش و گسترش عناصر عمومی فرهنگ، در میان فراگیران تأکید نماید. این یافته با نتایج تحقیقات قاسم پورمقدم و همکاران (۱۳۹۲)، رضایی کلانتری و همکاران (۱۳۹۰)، طالبی (۱۳۸۷)، صفار حیدری و همکاران (۱۳۸۹)، شمشیری (۱۳۸۵)، شیخاوند (۱۳۸۳)، Gelisli (2019)، Kazykhankyzy & Fadjukoff & et al., (2005)، (Kim, 2004) هماهنگ و هم‌سو است. نتایج آزمون سوال هفتم نشان می‌دهد که برنامه‌های تشویقی در تدوین استانداردها و الگوهای لباس و پوشش مناسب دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی تأثیرگذار نیست. این یافته با نتایج پژوهش حبیب‌زاده و همکاران (۱۳۹۴)، میر طاهری و صالحی (۱۳۹۴)، رضایی کلانتری و همکاران (۱۳۹۰)، طالبی (۱۳۸۷)، صفارحیدری و همکاران (۱۳۸۹)، شمشیری (۱۳۸۷)، شیر (۱۳۸۵)، (Gelisli & Kazykhankyzy, 2019)، (Parmenter, 1999)، (Siriwardena, 2002) هماهنگ و هم‌سو نیست.

تربیت عمدی یا آموزش رسمی آغاز حرکت به سوی جامعه‌پذیری است؛ بنابراین اجازه‌ی ورود به جامعه، همچون لحاظ کردن فرهنگ‌های اقوام در برنامه‌های تربیتی، پذیرش هویت ملی را برای فرد ممکن می‌سازد که با ترکیب فرهنگ‌های قومی، ملت یک موجود چندسلولی می‌شود که پیوند بین سلول‌های آن، یعنی گروه‌های قومی، هویت ملی را در قالب هویت فرهنگی واحد شکل می‌دهد. دستیابی به چنین هویتی نیازمند تقویت ارزش‌های فرهنگ قومی است. بدین سان قوم‌مداری ضعیف و اقوام‌مداری جایگزین آن می‌شود؛ بنابراین تعلیم و تربیت رسمی رسالت دارد

که از طریق کنار گذاردن تبعیضات فرهنگی به کودکان و نوجوانان یک ملت هویت ملی ببخشد. همه‌ی آنان که در ایران به دنیا می‌آیند، شهروند ایرانی شناخته می‌شوند و باید از حقوق برابر با سایر هموطنان خود و با اعضای جامعه‌ی انسانی در سطح بین‌المللی برخوردار باشند و به‌تدریج که رشد می‌کنند، از حقوق ویژه‌ی کودکان، نوجوانان، جوانان و بزرگسالان و سالخوردگان برخوردار باشند. نظام آموزش و پرورش باید شناخت درستی از ویژگی‌ها، مسائل، ابعاد و توانمندی‌های فرهنگ‌های قومی داشته باشد تا بتواند اهداف، ساختار، مواد و محتوای نظام آموزشی را براساس آن تنظیم کند. بنابراین شناساندن ارزش‌های فرهنگی اقوام از طریق برنامه‌های درسی به دانش‌آموزان زمینه‌ی شناسایی ارزش‌های برتر را نیز برای آنان فراهم می‌آورد. با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاداتی مطرح می‌گردد:

یکی از موارد مهم این است که در کتب درسی دانش‌آموزان و دانشجویان لباس‌های سنتی و اقوام مختلف معرفی و تدریس شوند و از همه مهم‌تر اساتید، معلمان و دانشجویان بتوانند با این لباس‌ها در کلاس‌های درس و محیط‌های آموزشی حاضر شوند. مسئولیت مهم رسانه‌ها این است که دولت و مردم را در پوشش لباس‌های سنتی و محلی یاری دهند. این اقدام کاری فرهنگی است و باید با روش‌های مختلف فرهنگ سازی کرد که البته رسانه‌ها می‌توانند نقش بسیار مهمی در ترویج فرهنگ این لباس‌ها داشته باشند. همچنین، آموزش و پرورش با همکاری کارگروه ساماندهی مد و لباس کشور باید به اقتضائات سنی و جنسیتی و فرهنگ بومی توجه کند. این اختیار به مدیران مدرسه داده شود که برای طرح لباس فرم مدرسه از ابتکار عمل خودشان بهره گیرند؛ اجرای چنین ابتکاراتی زمینه‌ای برای توجه به داشته‌ها، سنت‌ها و آیین‌های ملی و دینی، خصوصا در میان نسل جدید، خواهد بود. تعیین رنگ‌ها و مدل‌های متنوع در پوشش دانش‌آموزان با رعایت موازین و ضوابط شرعی جهت تأمین سلايق مختلف، ابلاغ روش‌های اجرایی و تعیین ضوابط و هنجارهای روشن در مورد نوع پوشش دانش‌آموزی متناسب با بازمهندسی نوین، نظارت بر طراحی پوشش‌های تلفیق نوین دانش‌آموزی توسط ادارات کل آموزش و پرورش استان‌ها و تعریف استانداردها و شاخص‌های فرهنگی مناسب جهت تولید لباس فرم دانش‌آموزی با بهره‌گیری از لباس‌های بومی و محلی را از دیگر پیشنهادات این پژوهش می‌توان بیان کرد. از

جمله محدودیت‌های این پژوهش جامعه‌ی آماری پژوهش و عدم تعمیم نتایج به مناطق جغرافیایی دیگر است.

تعارض منافع: هیچ گونه تعارض منافع در این پژوهش وجود ندارد.

منابع

- حبیب‌زاده، عباس، قربانی، صغری، موسوی افضل، سیده عاطفه، مرادی نجف آبادی، زهرا (۱۳۹۴). تاثیر تحصیلات دانشگاهی در دوره کارشناسی بر هویت ملی دانشجویان دختر دانشگاه قم. فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۵(۲)، ۲۲۱-۲۴۲.
- خنیفر، حسین، زروندی، نفیسه (۱۳۸۹). پژوهشی کیفی: رهیافتی نو در مطالعات مدیریت. راهبرد، ۱۹(۵۴)، ۲۴۳-۲۵۶.
- دی. اسمیت، آنتونی (۱۳۸۳). ناسیونالیسم: نظریه، ایدئولوژی، تاریخ (ترجمه‌ی منصور انصاری). تهران: تمدن ایرانی.
- رجایی، فرهنگ (۱۳۹۷). پدیده جهانی شدن، وضعیت بشری و تمدن اطلاعاتی (ترجمه عبدالحسین آذرنگ). تهران: انتشارات آگه.
- رضاییان، علی و تقی‌زاده، ابراهیم (۱۳۸۶). بررسی تاثیر سیستم فناوری اطلاعات برای ارائه خدمات مطلوب در سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی. فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۴۰(۴)، ۱-۱۷.
- رضایی کلانتری، مرضیه، حسن‌زاده، رمضان، موسوی جعفرکلایی، سید محسن (۱۳۹۰). تأثیر مؤلفه های آموزش و پرورش در شکل‌گیری هویت ملی دانش آموزان. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، ۵(۳)، ۵۱-۶۶.
- سجادی، سیدمهدی (۱۳۸۴). جهانی شدن و پیامدهای چالش برانگیز آن برای تعلیم و تربیت. علوم تربیتی و روانشناسی، ۱۰(۳-۴)، ۱۱۳-۱۲۸.
- سریع‌القلم، محمود (۱۳۸۳). متدولوژی فهم هویت ملی. تهران: تمدن ایرانی.
- شمشیری، بابک (۱۳۸۷). درآمدی بر هویت ملی. شیراز: نوید.
- شیری، بهزاد (۱۳۸۵). استراتژی فناوری اطلاعات و ارتباطات و توسعه اقتصادی. ماهنامه تدبیر، ۱۷۲، ۴۲-۲۵.
- صراف‌زاده، اصغر و علیپور، سمانه (۱۳۸۸). بررسی تأثیر به کارگیری اتوماسیون اداری بر بهره‌وری منابع انسانی. مدیریت توسعه و تحول، ۱(۳)، ۱۷-۲۴.

صفارحیدری، حجت، صالحی عمران، ابراهیم، رضایی فریمانی، مهناز (۱۳۸۹). بررسی میزان آشنایی و علاقمندی و دانش آموزان متوسطه نسبت به فرهنگ بومی در استان مازندران. *مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۶(۲۰)، ۱۹۹-۲۲۳.

صفی یاری، نوشین، داوودی رکن آبادی، ابوالفضل، زارع زاده، فهیمه (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی روانشناسی فرم و رنگ با اهداف آموزش و پرورش در طراحی لباس دانش آموزان ابتدائی. *نشریه چیدمان*، ۲، ۱۲-۱۹.

طالبی، سکینه (۱۳۹۵). *تحول هویت دانش آموزان دختر دوره ابتدایی و راهنمایی* (پایان نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی)، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. عابدی جعفری، حسن، تسلیمی، محمدسعید، فقیهی، ابوالحسن، شیخزاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضمون‌ها: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. *اندیشه مدیریت راهبردی*، ۵(۲)، ۱۵۱-۱۹۸.

عسگریان، مصطفی (۱۳۸۵). جایگاه فرهنگ قومی در تربیت شهروند. *نوآوری‌های آموزشی*، ۵(۳)، ۱۶۲-۱۳۳.

قاسم پور مقدم، حسین (۱۳۹۲). چالش‌های آموزش و پرورش چند فرهنگی در نظام برنامه‌ریزی درسی ایران. *همایش ملی آموزش و پرورش چند فرهنگی*. ارومیه: انجمن مطالعات برنامه‌ریزی درسی.

قاسمی طالب قشلاقی، مریم، متاجی، خضارالله (۱۳۹۹). طراحی الگو اثربخشی سیستم مدیریت کیفیت جامع در طراحی لباس فرم مدارس کشور. *اولین کنفرانس بین المللی چالش‌ها و راهکارهای نوین در مهندسی صنایع و مدیریت و حسابداری*. ساری: موسسه آموزش عالی ادیب.

کاندینسکی، واسیلی (۱۴۰۳). *معنویت در هنر* (ترجمه اعظم نورالله خانی). تهران: شباهنگ. لطف آبادی، حسین (۱۳۸۵). آموزش شهروندی ملی و جهانی همراه با تحکیم هویت و نظام ارزشی در دانش آموزان. *نوآوری‌های آموزشی*، ۵(۱۷)، ۴۴-۱۱.

میرزائی، طاهره (۱۴۰۳). *نشانه‌شناسی پوشاک در شعر ابن حسام خوسفی با تکیه بر نظریه پی‌یر گیرو*. *مطالعات فرهنگی اجتماعی خراسان*، ۱۸(۳)، ۱۶۱-۱۹۲.

میرطاهری، زهرا، صالحی، کیوان (۱۳۹۴). تحلیل ادراک و تجربه زیسته دانش آموزان دختر در مورد پوشش مناسب در مدارس متوسطه، دومین کنفرانس بین‌المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی. ترکیه: موسسه مدیران ایده‌پرداز.

میر محمدی، داود (۱۳۸۳). *سیر تحول و تکوین هویت ملی در ایران، گفتارهایی درباره هویت ملی*. تهران: تمدن ایرانی.

ندافی، مهشید (۱۳۹۵). *ارائه‌ی الگوی مطلوب لباس برای مدارس دخترانه ابتدایی و بررسی میزان علاقه‌مندی دانش آموزان به رنگ و فرم لباسشان و رابطه‌ی آن با میزان یادگیری و پیشرفت تحصیلی آن‌ها* (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشکده هنر و معماری، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران.

ویلز، پاولین (۱۴۰۱). *رنگها و تأثیرات درمانی‌شان* (ترجمه‌ی مرجان فرجی). تهران: لیوسا.

یاسری نسب، هادی و قاسمی، احمد رضا (۱۳۹۴). بررسی تأثیر فن آوری اطلاعات بر روی بهره‌وری ساختارها و فرآیندها در بانک کوثر استان خوزستان. دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت در قرن ۲۱. تهران: موسسه مدیران ایده‌پرداز.

Fadjukoff, P., Pulkkinen, L., & Kokko, K. (2005). Identity Processes in Adulthood: Diverging Domains. *Identity. An International Journal of Theory and Research*, 5(1), 1–20. Doi:10.1207/s1532706xid0501_1

Gelisli, Y., Kazykhankyzy, L. (2019). Investigation of students' perceptions of national identity. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences*, 6(1), 451-463. DOI:10.18844/prosoc.v6i1.4198

Hansenne, M., Bianchi, J. (2009); Emotional intelligence and personality in major depression: Trait versus state effects. *Psychiatry Res*, 166 (1), 63-68.

Hegel, G.W.F. (1991). *Elements of the Philosophy of Right*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kim, H. J. (2004). National Identity in Korean Curriculum. *Canadian Social Studies*, Vol.38 (3): 74-89

- Lewis, H. L. (2003). Differences in ego identity among college students across age, ethnicity, and gender. *International Journal of Theory and Research*, 3(2), 159-189. Doi:10.1207/S1532706XID030205
- Parmenter, L.(1999). Constructing National Identity in a Changing World: Perspectives in Japanese Education. *British Journal of Sociology of Education*, Vol. 20 (4): 453-463.
- Siriwardena, R. (2002) National Identity, Content of Education and Ethnic Perception, Retrieved 2009/5/2.

